

Het spreekt dus vanzelf dat het kunstwerk het meest aan zijn doel zal beantwoorden, wanneer het samengesteld is uit aesthetisch ver- en doorgewerkte vormen en kleuren (verstrakten vorm, verdiepte kleur).

Vraagt men mij nu : hoe komt de kunstenaar aan die vormen en kleuren, *maakt* hij die *willekeurig*, dan antwoord ik : hij maakt ze niet willekeurig, maar ze *ontstaan onwillekeurig* uit zijn beeldende aanschouwing der natuur.

Vraagt men mij nu : wat is dat, een beeldende aanschouwing van de natuur, dan antwoord ik : het is — in tegenstelling met de realisten, die de dingen stoffelijk-doelmatig zagen en toonden, in tegenstelling met de naturalistische-impressionisten, die de dingen naturalistisch zagen en toonden — de voorwerpen in hun universeel-beeldend-aesthetisch wezen aanschouwen en toonen.

Zooals de musicus de natuur muzikaal *ondergaat*, zoo ondergaat de beeldende kunstenaar haar *beeldend*. Noch voor den eerste, noch voor den tweede bestaat de natuur in de eerste plaats in naturalistisch-practischen zin. Voor den musicus heeft de natuur slechts een *muzikale*, voor den beeldenden kunstenaar slechts een *beeldende* beteekenis. Niet de stof-eigenschap van een voorwerp, maar het *beeldend lokaal-teeken* is voor hem van belang. Zoo is hem een flesch *niet* (in de eerste plaats) een voorwerp van glas, maar de flesch is voor hem de zichtbare bepaling van een ruimterichting.

Aan het beeldend bewustzijn gaat de ruimte vooraf. De beeldende kunstenaar *rangschikt*, *vermenigvuldigt*, *meet* en *bepaalt* de overeenkomsten en verhoudingen van vormen en kleuren tot de ruimte. Elk voorwerp heeft voor hem een zeker verband met de ruimte, is er het beeld van. Een zeker aantal voorwerpen levert hem zijn vorm- en kleurschema. Bij een voortdurend veranderend ruimteschema, dus bij een voorwerp in beweging, ontstaat een tijdruimte-schema. Het vermogen om daaruit een harmonisch-melodisch geheel te vormen is de werkzaamheid van den beeldenden kunstenaar.